ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΑΚΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

Α΄. Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἁγιογράφων δῆλον γίνεται ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ 1118-1143 ἔπαρχος καὶ στρατηγὸς τοῦ θέματος Χαλδίας, οὗ ἕδρα ἡ Τραπεζοῦς, Κωνσταντῖνος ὁ Γαβρᾶς ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ἱερὸν οἶκον, ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου Τραπεζοῦντος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ θείου αὐτοῦ — ὡσαύτως ἐπάρχου καὶ στρατηγοῦ ποτε τοῦ αὐτοῦ θέματος — Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου Γαβρᾶ τοῦ Β΄, τοῦ μαρτυρήσαντος τῇ 2 Ὀκτωβρίου, 1080, ἐν Θεοδοσιουπόλει. Ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἱεροῦ οἴκου, ἐν πομπαῖς καὶ παρατάξεσιν, ἤγαγε καὶ κατέθηκεν ἐν αὐτῷ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διασωθεῖσαν τιμίαν κάραν τοῦ Μεγαλομάρτυρος, οὗτινος ἡ σύναξις ἐκεῖ ἐτελεῖτο [1].

---

[1] *Θεοδώρων Ὕστατος Γαβρᾶς μαρτύρων,*
Σπεύσας, στεφάνων ἠξιώθη τῶν ἴσων,
Δευτερίῃ Θεόδωρος ἔτλη πῦρ, γηθόσυνος κῆρ».

Ὁ ἔνδοξος οὗτος καὶ γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Κυρίου μεγαλομάρτυς Θεόδωρος ὁ Γαβρᾶς, ἐκ τῆς ἐν Χαλδίᾳ κωμοπόλεως Ἄτρας ὁρμώμενος .... (καὶ) ἅ τε στρατηγὸς καὶ ἡγεμὼν Χαλδίας, Τραπεζοῦντος καὶ Κολωνίας, κατ' αὐτῶν (τῶν ἐχθρῶν) ἐπιὼν καὶ ἄοκνος ὢν καὶ ὀξὺς τὴν φύσιν, πολλῷ δὴ μάλιστα τῇ ψυχῇ ἐρρωμένος, πολλὰ καὶ περιφανῆ πολεμικὰ κατ' αὐτῶν εἴργαστο. Σφόδρα δὲ φοβερὸς τοῖς ἐχθροῖς γινόμενος καὶ πολλοὺς τῶν στρατηγῶν ἀποκτείνας, ἐγκύπτει τέλος τῇ ἀπηνίᾳ τῶν ἐχθρῶν .... καὶ ὅλως ὑποχείριος γενόμενος τοῦ ἐχθροῦ .... τὸν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι κατηναγκάζετο .... εἰ δὲ μὴ τοῦτο τάχιον ἐλέσθαι .... κολάσεσιν ὑποβληθῆναι πολλαῖς, σὺν ταύταις ὑποστῆναι θάνατον. Ἀλλ' ὁ πολὺς τῇ συνέσει ἀθλητὴς οὗτος τοῦ Ὑψίστου καὶ μέγας ἐν σοφίᾳ πολλῷ ἄλλως καθ' ἑαυτὸν διελογίζετο. Μὴ πειθόμενος γὰρ τῷ ἐχθρικῷ ἐκείνῳ κελεύσματι καὶ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ τὸν Χριστὸν Υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεὸν ὁμολογῶν τοιούτους πρὸς τὸν ἐχθρὸν λόγους ἐποιήσατο. Οὐδὲν τῶν ὁρωμένων ἐμοὶ τερπνόν, ὅλως τῆς ἐπιθυμίας εἰς τὸ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ κεκενωμένος. Τί δόξαν μοι ὑπισχνεῖ, ἧς οὐκ εἶ κύριος; Τὶ δίδεις, ἃ καὶ σὺ θᾶττον ἀπολείπει; τί δ' ὡς φοβερὸν τὸν θάνατον ἀπειλεῖς, ὃς σοὶ μᾶλλον ἀπαντᾷ φοβερός; Ἓν ἐμοὶ τερπνόν, τὸ μετὰ Χριστοῦ εἶναι· ἓν δὲ φοβερόν, τὸ ἐκείνου χωρίζεσθαι.. Ταῦτα δέ, οὐ γὰρ μαλάσσεται ἡ ἀτίθασσος ψυχή, βαθύτερον εἰσέδυσαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἥτις παρελελόγιστο· ὅθεν ταραχῆς καὶ ὀργῆς ἐχόμενος ἐπιτάττει, ἵνα δριμυτάταις βασάνοις τὸν Θεόδωρον ἐπιβάλωσι, καὶ πρῶτον μὲν ὁ τρισμακάριστος ἐπὶ χιόνος πρηνὴς ἐκταθείς, πολλὰς κατὰ νώτων ἐδέξατο μάστιγας δοκοῦντος τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς τοιαύτης ἴσως αἰκίας, μεταστῆναι τοῦτον τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως· ἀλλὰ πολλῷ ἄλλως ἐξέβη τὸ πρᾶγμα ἢ ὅπερ ᾤετο, εὗρον γὰρ αὐτὸν ὅλως μὴ πειθόμενον, ἀλλὰ γεγωνοτέρᾳ μᾶλλον τῇ φωνῇ κηρύσσοντα τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν ἐπι-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

Ὁ ῥηθεὶς ναὸς φαίνεται ὅτι κατεστράφη, ἀλλ' ἄδηλον ἡμῖν πῶς καὶ πότε, διασωθέντος μόνον τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κειμένου ματρωνικίου, τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν πρὸ τῆς Τραπεζουντιακῆς αὐτοκρατορίας χρόνων ἱστορικοῦ κειμηλίου, οὗ τὸ μὲν ἐσωτερικὸν μῆκος νῦν 3.48, τὸ δὲ πλάτος 3.37 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Αὐτοκρατορίας ἀνηγέρθη ἄλλος μικρὸς δίκογχος ναός, χρώμενος καὶ οὗτος μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τῷ ῥηθέντι ματρωνικίῳ ὡς καὶ πρότερον.

Τοῦ δικόγχου τούτου ναοῦ ἡ μὲν πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ματρωνικίου κόγχη εἶναι ἐπ' ὀνόματι τοῦ ῥηθέντος Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ, ἡ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπ' ὀνόματι Δημητρίου Μεγαλομάρτυρος τοῦ Μυροβλύτου, καὶ τοῦτο ἴσως, ἐπειδὴ ἐν τῇ Λειτουργίᾳ

καλούμενον οὕτως: Εὐχαριστῶ σοι, Βασιλεῦ ὕψιστε, Υἱὲ καὶ λόγε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀνάξιον ὄντα με κατηξίωσας ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀθλήσεως. Ἐνίσχυσον τοῦ γενέσθαι με εἰς θυσίαν εὐπρόσδεκτον ἐνώπιον Σοῦ τοῦ ἐπὶ ξύλου τανυθέντος τῇ Σῇ ἀγαθότητι διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Εὐδόκησον, Βασιλεῦ ἅγιε, τῇ θείᾳ Σου ἀντιλήψει τοῦ γενέσθαι με μέτοχον τῆς Σῆς ἐπουρανίου βασιλείας. Ταῦτα δὲ τοῦ Ἁγίου λέγοντος, εἰς τοιαύτην παραφροσύνην προῆλθεν ὁ ἐχθρός, ὥστε τῇ προστάξει αὐτοῦ μελῃδὸν ὁ μάρτυς κατετέμνετο. Τὴν θεορρήμονα τούτου γλῶτταν ἐξέτεμον, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνηλεῶς ἐξώρυττον. Τὸ δέρας ἀφαιροῦσι τῆς κεφαλῆς, καὶ χειρῶν τε καὶ ποδῶν, καὶ τέλος παντὸς ἄλλου μέρους στερήσαντες, παρέδωκαν τῷ πυρί. Καὶ ὅτε μὲν ἡ θεορρήμων αὐτοῦ γλῶττα ἐξετέμνετο, ὁ Ἅγιος οὐκ ἔληγε δοξολογῶν. Ἀλλ' οἷον δὴ δῶρον τὸ κάλλιστον προσέφερε τῷ Θεῷ· καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὅτε ἀνηλεῶς ἐξώρυττον, τοιαύτην ἀφίει φωνήν: *προσφερέσθω θυσία ὁ ὀφθαλμὸς τῷ ἀληθινῷ καὶ θείῳ Φωτί, ὅπερ ἐν ἡμῖν ἔκτισε τὸ φῶς*· καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ δέρατος ἀφαιρουμένου ἔλεγεν: *ἃ ὁ Δημιουργὸς τῇ κεφαλῇ ἐθησαύρισε δι' αὐτὸν τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως τηρήσωμεν ἄσυλον, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ταύτην προσφέρωμεν αὐτῷ*. Ὅτε δὲ χειρῶν τε καὶ ποδῶν καὶ παντὸς ἄλλου μέρους στερουμένου, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἔλεγεν: *ὡσεὶ βότρυς εὐφρόσυνος ἀποτεμνόμενος ἐκ κλήματος ἀμπέλου, τῷ Θεῷ προσφέρομαι*. Ἐν πυρὶ δὲ βληθεὶς ὁ μάρτυς, ὥσπερ τὸ πάλαι οἱ τρεῖς παῖδες τὴν κάμινον εἰς δρόσον μετέβαλον, οὕτω καὶ ὁ Ἅγιος ὁμότροπος αὐτῶν, ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς ὤν, ἐκαρτέρει, ὥσπερ δροσιζόμενος· ὡς ἐν ἅρματι ἐπέβαινεν εἰς φῶς ἀνέσπερον καὶ παραδόξως ἐκελάδει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ὑψίστου, προσεκάλει δὲ πᾶσαν τὴν κτίσιν πρὸς ὑμνῳδίαν Θεοῦ καὶ δοξολογίαν· ἀΰλοις ὄμμασιν ἑώρα τῷ φωτοδότῃ Χριστῷ ἀγαλλόμενος ἔψαλλεν: *εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον*· οὕτω δὲ τὸ τῆς ἀθλήσεως πέρας ἀπείληφε καὶ τὸν ἀντίπαλον κατεπάλαισεν, ἣν γὰρ θαυμάσαι τὸ τούτου καρτερικόν. Τὴν δὲ τιμίαν καὶ θαυματουργὸν αὐτοῦ κεφαλὴν ὁ ἐχθρὸς εἰς τύπον ποιήσας ἐκπόματος χρυσίῳ κατέδησε, πολλὰς δὲ αὕτη τὰς ἰάσεις ἐν Θεοδοσιουπόλει τελέσασα ἦν, ὅπου δὴ καὶ τὸ τέλος ὁ μάρτυς ἀπείληφεν, ὕστερον δὲ ἡ τιμία αὐτοῦ κάρα μετεκομίσθη ἐν Τραπεζοῦντι τῇ πόλει, τοῦ πρωτοσεβάστου Κωνσταντίνου καὶ ἀδελφιδοῦ αὐτοῦ τοῦ Μεγαλομάρτυρος τὰ κατ' αὐτὴν περιέποντος.... τὸ ταύτην μετακομισθῆναι ᾠκονόμησε λαμπραῖς τε ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς προπομπαῖς καὶ λαμπάσι τὴν ἀνακομιδὴν ἐτέλεσε—. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ Σύναξις ἐν τῇ πόλει Τραπεζοῦντι, ἐν ᾗ καὶ ἡ τιμία αὐτοῦ κεφαλὴ μετεκομίσθη, ἴδιον ἱερὸν οἶκον εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου ὄνομα ἔχουσα τιμώμενον. (Ἐκ τῶν Ἀνθῶν τοῦ Παραδείσου. Ἴδε καὶ Παράρτημα Μ. Συναξαριστοῦ, Κ. Δουκάκη).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

τοῦ Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ, ἀναγινώσκονται τὰ αὐτὰ σχεδὸν τυπικὰ ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

Τοῦ τελευταίου τούτου ναοῦ τὸ ματρωνίκιον, εἴτε ἕνεκα τῆς ἐπηρείας τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, ἢ καὶ τῆς ἀκηδίας τῶν Τραπεζουντίων, ἤρχισε νὰ καταρρέῃ, μεταβληθέντος τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου εἰς κοιμητήριον· περὶ τὰ μέσα μάλιστα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ οἰκογένεια Κιτρίδου καλὸν ἐθεώρησε νὰ προεκτείνῃ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ καὶ νὰ ἀνεγείρῃ ὑπερῷον ματρωνίκιον, ἐντοιχίζουσα καὶ τὴν θύραν, δι᾽ ἧς συνεκοινώνει ὁ ἀνδρὼν μετὰ τοῦ πάλαι ματρωνικίου, χωρὶς νὰ λάβῃ πρόνοιάν τινα περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου κειμηλίου τῆς ἀρχαίας Μονῆς, ὅπερ σὺν τῷ χρόνῳ, ἄνευ ἐπιβλέψεως, μετεβλήθη σχεδὸν εἰς ἐρείπια, μόλις πρὸ ἔτους ἐπισκευασθὲν ὀλίγον καὶ ἐπιστεγασθέν.

Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ ματρωνικίου, ὅπερ ὁλόκληρον ἦτο ἱστορημένον, δυστυχῶς μία καὶ μόνον, καὶ αὕτη ἐν μέρει, ἐκ τῶν πολλῶν ἁγιογραφικῶν παραστάσεων, ἐσώθη ὡς δεῦρο, εἶναι δὲ αὕτη ἡ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, κατέχουσα ὅλην τὴν πλευρὰν ἐκείνην καὶ κειμένη ἄνωθι τῆς πύλης, δι᾽ ἧς συνεκοινώνει τὸ ματρωνίκιον μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐν πολυχρώμῳ κύκλῳ, καθήμενος ἐπὶ θρόνου (*καὶ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο* (Δανιὴλ ζ΄, 9) ἔχει δεξιὰ μὲν τὴν Θεοτόκον, ἀριστερὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ἀμφοτέρους ὀρθίους, ἐν στάσει προσευχῆς καὶ ἀνυψοῦντας χεῖρας ἱκέτιδας, πρεσβείαν ποιοῦντας. Κάτωθι τοῦ κύκλου φαίνονται φλόγες πυρός· *ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ* (Δανιὴλ ζ΄, 10).

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ πολυχρώμου κύκλου ὑπάρχουσιν ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἓξ θρόνοι (*ἕως ὅτου οἱ θρόνοι ἐτέθησαν*, Δανιὴλ ζ΄, 9), ἐφ᾽ ὧν κάθηνται οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι κρατοῦντες ἀνὰ μίαν βίβλον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, μετὰ καλαισθησίας ἐμποιούσης ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν· *ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ* (Ματθ. ΙΘ΄, 28).

Οἱ θρόνοι τῶν δώδεκα Ἀποστόλων εἶναι ἐζωγραφημένοι κλιμακηδὸν φέροντες καὶ ἀψῖδας, ὄπισθεν δ᾽ αὐτῶν ἵστανταί τινες τῶν Ἁγίων Πάντων, δικαίων, μαρτύρων, κλπ.

Κάτωθεν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ, ἤτοι τῇ πρὸς ἀνατολὰς πλευρᾷ τῆς πύλης, σῴζεται μόνον ἡ στέγη τοῦ Παραδείσου, δυστυχῶς τοῦ ἄλλου ὅλου οἰκοδομήματος καταστραφέντος ὑπὸ βεβήλων χειρῶν, ἔμπροσθεν δ᾽ αὐτοῦ ἡ *Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης τοῦ Κυρίου*, παρ᾽ ᾗ ἵστανταί τινες τῶν προφητῶν· εἰς δὲ τὴν ἀπέναντι πλευράν, ἤτοι τὴν πρὸς δυσμάς, ἡ Κόλασις, κατακαίουσα τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐξερεύγουσα φλόγας πυρός: *Ἰδοὺ ἡμέρα ἔρχεται καιομένη ὡς κλίβανος καὶ φλέξει αὐτοὺς καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἀλλογενεῖς καὶ πάντες οἱ ποιοῦντες τὰ ἄνομα* (Μαλαχ. δ΄, 1) καὶ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

τότε δοῦναι πῦρ καὶ σκώληκας εἰς σάρκας αὐτῶν καὶ κλαύσονται ἐν αἰσθήσει ἕως αἰῶνος (Ἰουδίθ, ιστ΄, 17), παρὰ ταύτῃ δὲ φρουρὸς ἄγγελος.

Ἐν τῇ Κολάσει εἷς προεξέχει τῶν ἄλλων ἁμαρτωλῶν, παρὰ τὸ στόμιον. Οὗτος θὰ εἶναι ὁ πλούσιος, περὶ οὗ ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ: «... *ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη· καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον τὸν Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ· εἶπε δὲ Ἀβραάμ, τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνανται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν*» (Λουκ. ιστ΄. 22-26).

Εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς παραστάσεως ταύτης ὁ καλλιτέχνης πάντως ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὐχὶ ὥς τινες τῶν νῦν ζωγράφων ἐκ τῆς φαντασίας.

Ἄνωθι τοῦ θολίσκου τῆς θυρίδος τῆς πρὸς μεσημβρίαν πλευρᾶς τοῦ ματρωνικίου φαίνεται δυστυχῶς μόνον τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῆς κλίσεως τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ἀσφαλῶς ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ παράστασις τοῦ Νυμφίου, ἤτοι ὁ Ἰησοῦς μὲ δεδεμένας τὰς χεῖρας καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Σταυρὸς «καὶ δήσαντες αὐτὸν [1]». Τοῦτο εἰκάζομεν καὶ ἐξ ἄλλων παρομοίων εἰκόνων σῳζομένων ἐν καλῇ ἐν μέρει καταστάσει, ἃς εἴδομεν καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἐν Τραπεζοῦντι Βυζαντιακῆς ἐποχῆς ἐκκλησιῶν.

Τὸ ἐν λόγῳ ματρωνίκιον, ἐκτὸς τῆς πύλης, δι᾽ ἧς συνεκοινώνει μετὰ τοῦ ἀνδρῶνος, εἶχε καὶ δύο ἄλλας, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολάς, τὴν δὲ πρὸς δυσμάς.

Ἰδοὺ νῦν καί τινες ὕμνοι ἐκ τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ῥηθέντος Μεγαλομάρτυρος:

»*Θείων δωρεῶν ἐπώνυμόν σε γεραίρω, Ἅγιε, διὸ μὲν ἡ Ἄτρα σὲ ἐβλάστησεν ὡς ῥόδον εὔοσμον, αἱ ἀρεταί σου ὡς ἄνθη τίμια εὐωδίασαν πᾶσαν τὴν ἑῴαν· ὄντως γὰρ τῶν πενήτων ὑπῆρχες τροφεύς, τῶν αἰχμαλώτων ῥύστης, ἠνδραγάθησας τὸ πρὶν ἐν πολέμοις τοὺς ἐχθροὺς τροπούμενος, τῶν βαρβάρων τὴν ἀθεΐαν ἤλεγξας, τούτων τὸ θράσος κατέβαλες· καὶ ἐν σταδίῳ τοῦ μαρτυρίου ἀνὴρ ὤφθης σιδηροῦς, στῦλος ἀρραγὴς καὶ ἀκλόνητος· ἡ δὲ Θεοδοσιούπολις ἀγαλλομένη, τὸ αἷμά σου ἐδέξατο ὡς πολύτιμον δῶρον.*.

»*Τὴν κάραν σου, σοφὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶτα, ὁ τύραννος σκευὴν ποτη-*

---

[1] Ματθ. κζ 2.— Μάρκ. ιε΄, 1.— Ἰωάνν. ιη΄. 24.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

ρίου ποιήσας αὐτήν, εἰς συμπόσια τὰ αὐτοῦ προσεφέρετο, ἣν κατέλιπες ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἀπέτεμες τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνόμων, Θεόδωρε πάνσοφε.

»Βλαστὸν τῆς Ἄτρας ὑμνήσωμεν, τὸν θεῖον ἀθλοφόρον Θεόδωρον· δόξαν, εὐγένειαν παρέδραμε, δόξαν λαβὼν τὴν ἄϊδιον, ἄθλους οὓς ὑπέστη ἐν Χριστῷ, ᾄσωμεν αὐτῷ ὅτι δεδόξασται.

»Ὁ τῆς Ἑῴας στρατηγὸς ὑπερθαύμαστος καὶ τῶν Γαβράδων βλαστὸς ὑπερμέγιστος, τῆς Τραπεζοῦντος ὁ ἄριστος πρύτανις φρουρός, σκέπε φρούρει φύλαττε τοὺς πιστῶς σε ὑμνοῦντας θρόνῳ παριστάμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἣν ἐκδυσώπει σῴζεσθαι ἡμᾶς, Μεγαλομάρτυς Θεόδωρε τρισόλβιε.

»Ὕψωσας τὸν νοῦν πρὸς τὸν Ὕψιστον, ἐν τῷ ὕψει τῆς ἡγεμονίας καθήμενος, ἐγκατέλιπες τὴν δόξαν τὴν πρόσκαιρον. . . . Διὸ ἐν χιόνι πρηνὴς τυπτόμενος, τὴν γλῶτταν ἀφαιρούμενος, χειρῶν τε καὶ ποδῶν στερούμενος, καὶ ὡς ἡ ἄμπελος τὸ σῶμά σου τεμνόμενος ὥσπερ στρατιώτης ἀήττητος εἰς οὐρανοὺς ἀνέδραμες, ὡς ἡγεμὼν δὲ δικαιότατος, εἴληφας τὴν χάριν τὴν ἀεὶ διαμένουσαν ὡς δῶρον Θεοῦ, ἀθλοφόρε Θεόδωρε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

»Ἄνθος ἐκ Χαλδίας φυὲν τερπνόν, ἄθλους μαρτυρίου, εὐωδίασε νοητῶς τοὺς πιστοὺς ἐν Ἄτρᾳ Θεόδωρος ὁ θεῖος, πυρὶ τακεὶς τὰς σάρκας, Χριστοῦ τῷ ἔρωτι.

»Τοὺς ἀσπαζομένους σου, ἀθλητά, τὴν ἁγίαν κάραν καὶ σεπτὴν εἰκόνα σου εὐλαβῶς καὶ τὴν θείαν μνήμην τελοῦντας ἐτησίως, περίσῳζε, Θεόδωρε, ταῖς πρεσβείαις σου.

Β΄. Ἱστορικά.

Ὁ τοῦ ναοῦ τοῦ Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου κτίτωρ, Κωνσταντῖνος ὁ Γαβρᾶς, τοὺς αὐτοὺς πρὸς τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ Κωνσταντινουπόλεως, μετελθὼν τρόπους. κατώρθωσεν οὐχὶ μόνον νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τοῦ θέματος Χαλδίας [1], ἀλλὰ καὶ ν' ἀποκόψῃ καὶ πάντα δεσμὸν μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας.

Ὁ κ. Τρ. Εὐαγγελίδης γράφει [2]: «.... Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα δὲν ἠδύνατο νὰ στερηθῇ ἡμιθέου. Ὁ ἀπαραίτητος καὶ νέος ἅγιος ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπως γίνῃ συνήγορος αὐτῶν ἔν τε τῷ οὐρανῷ καὶ προστάτης ἐπὶ γῆς ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἡ λατρεία συνετέλεσαν ὅπως χωρίσωσι τοὺς

---

[1] Τὸ τῆς Χαλδίας θέμα ἦν τὸ ΚΑ΄ τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ὄγδοον δὲ ἐκ τῶν τῆς Ἀσίας καὶ τρίτης τάξεως, ὁ δὲ στρατηγὸς καὶ ἔπαρχος αὐτοῦ ἐκαλεῖτο δοὺξ καὶ διέμενεν ἐν Τραπεζοῦντι, πρωτευούσῃ τοῦ θέματος.

[2] Ἱστορία τῆς Ποντικῆς Τραπεζοῦντος, σελ. 54 - 55.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

Ἕλληνας τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος τῶν ἄλλων Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ οὕτω καταστῶσιν ἰδιαίτερον ἔθνος. . . . Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Εὐγενίου παρισταμένου ὁτὲ μὲν πεζοῦ, ὁτὲ δὲ ἱππέως, ἐτέθη ἐφ᾽ ὅλων τῶν ἐν Τραπεζοῦντι κοπέντων νομισμάτων».

Ἐν τοσούτῳ πολὺ πρὸ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ἡ Τραπεζοῦς εἶχεν ὡς προστάτην αὐτῆς τὸν ἅγιον Εὐγένιον, διότι αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Γαβρᾶς, ὁ κηρύξας ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον, ἐξελέξατο ὡς συνήγορον αὐτοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ προστάτην ἐπὶ γῆς τὸν ἅγιον Εὐγένιον, τυπώσας καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ πεζοῦ ἐπὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ ὡς ἀνεξαρτήτου ἡγεμόνος κοπέντων νομισμάτων. Τὸ αὐτὸ ἐπικυροῦται ἔκ τε τῆς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου, Τραπεζουντίου, (1064—1075) συγγραφείσης βιογραφίας τοῦ ῥηθέντος Ἁγίου καὶ ὑπὸ Ἰωσὴφ Λαζαροπούλου, μητροπολίτου Τραπεζοῦντος (1364): «... Οἱ καὶ παυσάμενοι τοῦ θυμοῦ τοιαῦτα πρὸς τὸν μέγαν ἔφησαν Ἀθανάσιον [1]. *Ἐπὶ τῇδε τῇ κοινῇ καὶ θαυμαστῇ ἑορτῇ τῶν τοῦ μεγάλου μάρτυρος γενεθλίων, τοῦ κοινοῦ προστάτου καὶ ἡμῶν ὑπερμάχου, ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς, ὦ θειότατε δέσποτα, συνεστιάτορας εἶναι καὶ κοινωνούς*» . . . . .

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ τῆς Τραπεζοῦντος αὐτοκράτορες σφετερισθέντες τὸ ἔμβλημα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας ἔφερον τοῦτο καὶ αὐτοί, ἤτοι τοὺς *δικεφάλους ἀετούς*, διὸ καὶ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ὑπεχρέωσε τὸν τῆς Τραπεζοῦντος αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Β΄ ἵνα φέρῃ ἀντὶ *δικεφάλων μονοκέφαλον ἀετόν*, καλέσας αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πρῴην καθεστώς. Ὅντως ὁ ῥηθεὶς Κωνσταντῖνος ὁ Γαβρᾶς, ὅτε ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον, ἵνα μὴ φανῇ σφετεριστὴς ξένων ἐμβλημάτων, μετεχειρίσθη, ἐξ ἰδίας βουλήσεως, *μονοκέφαλον ἀετὸν* καὶ οὐχὶ *δικεφάλους*, ὡς οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτορες ἔφερον, ὅπερ δείκνυται καὶ ἐκ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ κοπέντων νομισμάτων, ἅτινα ἔφερον ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν προτομὴν αὐτοῦ μὲ ἐστριμμένον στρατιωτικὸν μύστακα καὶ πώγωνα, ἐπὶ κεφαλῆς στέμμα καὶ ἐν τῷ μέσῳ σταυρόν, δεξιὰ σφαῖραν, ἐφ᾽ ἧς μακροσκελὴς σταυρὸς καὶ ἀριστερὰ τὸ στοιχεῖον Κ· ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ ἄνωθι μὲν στέμμα, ἐφ᾽ οὗ σταυρός, καὶ κάτωθι δεξιὰ μονοκέφαλον ἀετὸν καὶ ἀριστερὰ τὸν ἅγιον Εὐγένιον μὲ ἐπισκοπικὸν κάλυμμα, ἐφ᾽ οὗ σταυρός [2].

Ἐν μιᾷ τῶν ἁγιογραφικῶν παραστάσεων, δι᾽ ὧν ἐκοσμοῦντο καὶ αἱ τέσσαρες πλευραὶ τοῦ ματρωνικίου τοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Γαβρᾶ πρὸς μνήμην τοῦ θείου του ἀνεγερθέντος Ναοῦ ἐσῴζετο ἐζωγραφημένον τρίχρουν

---

[1] Ἀθανάσιος Α΄ ὁ θαυματουργός, ἤκμασε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδος.

[2] Τοιοῦτο χάλκινον νόμισμα ὑπῆρχε παρά τινι ἀρχαιοκαπήλῳ Τραπεζουντίῳ, Γρηγορίῳ Ἰωακειμίδῃ τοὔνομα, ὅστις, χάριν τῆς ὕλης, εὐκόλως ἀπεσκοράκιζε καὶ εὐγνωμοσύνας καὶ πάτρια, ἵνα δὲ μὴ περιέλθῃ τὸ νόμισμα τοῦτο εἰς χεῖρας Ῥώσσων, ἐπέτυχον ὅπως τὸ ἀγοράσῃ εἷς τῶν φίλων μου καὶ οὕτω δὲν ἐστερήθην μιᾶς ἐκτάκτου εὐκαιρίας πρὸς μελέτην αὐτοῦ ἐν ἀνέσει.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

λάβαρον, δυστυχῶς ὅμως, ὅπως ἅπασαι αἱ ἄλλαι ἁγιογραφικαὶ παραστάσεις, οὕτω καὶ αὕτη ὑπό τε τῆς ἐπηρείας τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, καὶ δὴ τελευταίως ἐπὶ τῆς ῥωσσικῆς κατοχῆς, ὑπὸ βεβήλων χειρῶν κατεστράφη ὁλοτελῶς.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λάβαρον [1] ἔφερε τρία χρώματα τοῦ αὐτοῦ πλάτους ὁριζοντίως ἤτοι ἄνωθι κυανοῦν, ἐν τῷ μέσῳ λευκόν, καὶ κάτωθι χρῶμα καστανόχρουν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαβάρου ἐπί τε τοῦ κυανοῦ χρώματος καὶ τοῦ λευκοῦ ὑπῆρχε χρυσοῦν στέμμα καὶ παρὰ μὲν τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐν τῷ καστανόχρῳ χρώματι μονοκέφαλος ἀετός, εἰς δὲ τὴν ἔναντι ἀριστερὰν

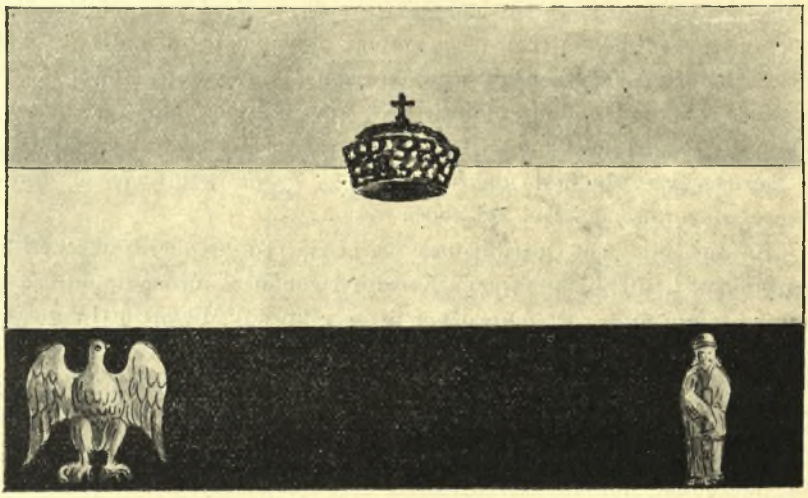

Η ΣΗΜΑΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΓΑΒΡΑ

ἄκραν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρώματος ὁ Ἅγιος Εὐγένιος, ὄρθιος μὲ ἐπισκοπικὸν σχῆμα, ὡς εὕρηται τοιαύτη αὐτοῦ παράστασις ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ ναϋδρίῳ τῆς ἁγίας Ἄννης. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λαβάρου τούτου λέγομεν ὅτι καὶ ἡ σημαία Κωνσταντίνου τοῦ Γαβρᾶ θὰ εἶχεν οὕτως.

Γ' Τοπογραφικά.

Ἐν τῷ ὑπὸ Ἀλεξίου Γ' τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ τῷ 1364 ἐκδοθέντι χρυσοβούλλῳ [2] τῷ ἀναφερομένῳ εἰς τὴν μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τραπεζουντίων συναφθεῖσαν συνθήκην, λέγεται. «... διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου πρὸς αὐτοὺς (τοὺς Βενετοὺς) ὡς ἂν ἔχωσι καὶ νέμωνται

[1] Βλ. Ταχυδρόμον, ἐφημερίδα Κωνσταντινουπόλεως (1919) ἀρ. 6450.
[2] Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἱστορία τῆς Ποντικῆς Τραπεζοῦντος σελ. 112.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

ἐλευθέραν καὶ ἀκαταζήτητον πάντῃ χάριτα καὶ δωρεὰν παρὰ τῆς βασιλείας μου τοποθεσίαν καὶ οὖσαν καὶ διακειμένην κάτωθεν τῆς *Μονῆς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ σεβαστοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ,* ἥτις δὲ τοποθεσία περιορισθεῖσα μεμετρημένη τοιαύτην ἔχει διατύπωσιν: ἄρχεται ἀπὸ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς ἀκρογωνίας τοῦ χαμοστέγου οἰκήματος, καὶ ἀπέρχεται κατ᾽ἀνατολὰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου καὶ τοῦ ἁγίου Νικήτα, ἕως εἰς ἄλλην γωνίαν οἰκήματος, ἔνθα ἐστὶν ἑτέρα ὁδός, καὶ κατέρχεται κατὰ θάλατταν τὴν αὐτὴν ὁδὸν πρὸς τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν, εἶτα κυκλοειδῶς ὁδεύει πρὸς δύσιν ἕως τήν....».

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χρυσοβούλλου μανθάνομεν ὅτι ἡ παραχωρηθεῖσα ὑπὸ Ἀλεξίου Γ΄ τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ εἰς τοὺς Βενετοὺς τοποθεσία πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἔκειτο κάτωθι τῆς Μονῆς τοῦ Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, ἔνθα καὶ ἤγειραν πρὸς ἐναποθήκευσιν τῶν πραγματειῶν αὐτῶν τὸ νῦν Πεζεστὲν καλούμενον. Ἡ δὲ περιφέρεια ἡ παραχωρηθεῖσα ἤρχετο ἐκ τῆς παραλίας τοῦ νῦν Γκιὸν-Χανὶ καὶ προὐχώρει πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τῆς ὁδοῦ Πασᾶ-χαμαμί, καὶ ἐκεῖθεν στρεφομένη πρὸς ἀνατολὰς διήρχετο διὰ τῆς πρὸς ἄρκτον πλευρᾶς τοῦ Παρασκευᾶ-χανὶ πρὸς τὸ Σεμερδζιλὲρ-μπασὴ καὶ εἰς τὴν κορυφὴν λήγουσα κατήρχετο ἐκεῖθεν τὴν μεταξὺ Μεταμορφώσεως καὶ Σοὺρπ-Ὀχαννὲς ὁδὸν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ τὸ μὲν Πασᾶ-χαμαμί, οὗ ἐπὶ τῆς πρὸς ἄρκτον πλευρᾶς τοῦ τοίχου μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑφίστατο Χριστιανικὸν ἀνάγλυφον, ὁρίζομεν ὡς Ἅγιον Χριστόφορον, ὡς Ἅγιον δὲ Νικήταν τὸ νῦν Σεμερδζιλὲρ-Τζαμισί, ἔνθα ἀνεκαλύφθησαν ἄλλοτε καὶ ἐνεπίγραφοι πλάκες, ὧν δυστυχῶς μόνον τεμάχιον εἴδομεν παρὰ τῷ κ. Γ. Κογκαλίδῃ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἡμιεξίτηλον, ὡς δὲ Λατινικὴν ἐκκλησίαν ὑποθέτομεν τὴν ἐν τῇ πλατείᾳ Σοὺρπ-Ὀχαννὲς κειμένην Βυζαντιακῆς ἐποχῆς ἐκκλησίαν, λέγομεν δὲ ὑποθέτομεν, διότι παρ᾽ οὐδενὶ συγγραφεῖ ἀπηντήσαμεν ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἶχόν ποτε καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐκκλησίαν. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι, τῶν Βενετῶν ἀπελθόντων, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ που Ἀρμένιοι, οἵτινες μετέβαλον τὴν ἐκκλησίαν εἰς Ἀρμενικὴν ἐντοιχίσαντες μάλιστα καί τινας ἐνεπιγράφους πλάκας πρὸς τελείαν οἰκειοποίησιν αὐτῆς.

Ἡ ῥηθεῖσα συνθήκη τοῦ 1364 ὀλίγον διήρκεσε· τρία δῆλα δὴ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἤτοι τῷ 1367, ἐζήτησαν οἱ Βενετοὶ τὴν ἀνανέωσιν ταύτης μὲ ἐλάττωσιν τοῦ συμπεφωνημένου ἐμπορικοῦ δασμοῦ καὶ τὴν χορήγησιν θέσεως ἐκτεταμένης παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἕνεκα δὲ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ὑπεχρεώθη Ἀλέξιος ὁ Γ΄ ἵνα ἐνδώσῃ καὶ εἰς τὰς νέας ταύτας ἀξιώσεις τῶν Βενετῶν καὶ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ αἰτούμενα.

Ἡ ζητηθεῖσα ἐκτεταμένη θέσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κεῖται πρὸς δυσμάς, ἕνεκα τοῦ μικροῦ χώρου τοῦ μεταξὺ φρουρίου καὶ Πεζεστέν, θὰ ἔκειτο λοιπὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς περιφερείας τῆς παραχωρηθείσης τῷ 1364. Ἡ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232

τοιαύτη δὲ τοποθεσία ὑποθέτομεν ὅτι ἔφθανε μέχρι τῆς πλατείας Χατσὴ-Μπὰγ τῆς κειμένης ὄπισθεν τοῦ νῦν φωτογραφείου τῶν Ἀδελφῶν Κακούλη, ἔνθα καὶ ἐρείπια ναοῦ, ἴσως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, φέροντα ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε ὑφισταμένων ἐν μέρει τοίχων πλείστους σταυροὺς διαφόρων σχημάτων ἐν ἀναγλύφοις.

Ὁ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ οὗτος ναὸς φαίνεται μετωνομάσθη ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅτε καὶ θὰ προσετέθη τὸ νῦν ἔτι ἐκεῖ σῳζόμενον ἀπερίττου τέχνης ἀνάγλυφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ὅτι δὲ ἡ μεταλλαγὴ ὀνόματος σύνηθης ἦν παρ᾽ ἡμῖν ἀπὸ τῆς Βυζαντιακῆς ἐποχῆς μέχρι πρὸ ὀλίλων ἐτῶν, τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον.

Καταστραφέντος ὅμως καὶ τοῦ μετονομασθέντος ναοῦ, ἀνηγέρθη ὁ νῦν ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Τσαρτακλῆ, εἰς οὗ τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τοῦ προαυλίου ἐνετοιχίσθη πλὰξ θωρακίου τοῦ πάλαι ναοῦ, ἔχουσα μῆκος μὲν 0,92 καὶ πλάτος 0,38 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τῆς πλακὸς ταύτης τῆς οὔσης προωρισμένης ὅπως ἀποβλέπῃ πρὸς τὸν μέσον χῶρον τοῦ ναοῦ λέγομεν ὅτι ἔχει ἐν τῷ κέντρῳ ἰδιόρρυθμον σταυρόν, περὶ ὃν εὕρηται στέφανος, ἐν εἴδει ταινίας, διπλοῦς, ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ στεφάνου παρὰ τὰς δύο πλευρὰς ἀνὰ εἷς ταώς, οὗ τὸ ῥάμφος ἐγγίζει σχεδὸν τὸν στέφανον· περὶ τῆς ὀπισθίας ὅμως ὄψεως οὐδὲν δυνάμεθα ν᾽ ἀποφανθῶμεν, διότι ἡ πλευρὰ αὕτη ἦτο εἰς ἡμᾶς ἀόρατος, ἂν καί τινες τοῦ αὐτοῦ εἴδους πλάκες φέρουσιν ἐνίοτε σύμβολά τινα.

Ἡ πλὰξ αὕτη ἐσῴζετο μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων κατοχῆς τῆς Τραπεζοῦντος, ὅτε καί, κατεδαφισθέντος ὑπ᾽ αὐτῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου, ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἁπλῆ πλὰξ τοῦ ἐκεῖ λιθοστρώτου!

Ἔγραφον ἐν Τραπεζοῦντι κατὰ τὸ 1918.

† ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/05/2024 07:21:39 EEST - 3.19.30.232